

KOMMUNALØKONOMISK SVERMANALYSE · REVIDERTE 2025-TALL · 16.06.2026

Sogndal kommune

Tre sjukeheimar, ei drift som ikkje ber seg

Behovskorrigert KOSTRA-analyse av ein samanslegen universitets- og regionkommune i indre Sogn (Sogndal + Leikanger + Balestrand, 2020). Etter å ha levd godt på kraftutbyte, korona- og aksjeinntekter som no er borte, står Sogndal att med ei underliggjande drift kommunedirektøren sjølv kallar uberekraftig. Eitt funn forklarar det meste: den geografisk tredelte arven med **tre sjukeheimar** driv både pleie og omsorg og administrasjon langt over behov — og eigedomsskatten er alt skrudd til maks.

+130,7 mill

pleie og omsorg over behovsnivå (2025) — opp frå +89,2 mill i 2024; Sogndals tyngste avvik, drive av tre sjukeheimar (kap. 1–2)

+39,4 mill

administrasjon over behov (2025) — tre delvis uharmoniserte adm.miljø etter samanslåinga (kap. 1)

7,3 %

disposisjonsfond — men bygd på eingongsinntekter; «tilnærma oppbrukt i 2027» utan innsparing → ROBEK-fare (kap. 4)

LOVBROT

statleg tilsyn sep. 2025 i heimetenesta for eldre — høge PLO-utgifter har ikkje gitt forsvarleg nok styring (kap. 3)

Hovudår 2025 (reviderte KOSTRA-tal, kommunekonsern); 2024 som samanlikning. Kommunenr 4640 (Vestland), ~13 000 innbyggjarar (folketal-nemnar 2025 = 12 552). SSB revidert 16.06.2026. Alle markeringar: **VISER** = tal med kjelde · **TOLKNING** = vurdering. Språkregel: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Samandrag for kommunestyret: strukturelt over behov, og ei drift som ikkje ber seg

VISER Sogndal driv i 2025 **nesten alle store tenester over behovsnivå**: pleie og omsorg +130,7 mill, administrasjon +39,4 mill, sosial +11,0, grunnskole +10,6, barnehage +7,6 og kommunehelse +7,6. Det **einaste klare unntaket er barnevern: –10,3 mill under behov, og djupare** enn i 2024 (–7,2). Over-behovet er konsentrert til pleie og omsorg, som åleine hoppa frå +89,2 mill (2024) til +130,7 mill (2025) — eit byks som speglar at den underliggjande drifta sprakk i same periode (meirforbruk 55,5 mill. i 2024).

TOLKNING Mønsteret er ikkje brei raushet, men **smådriftsulempar frå tre-kommune-arven**. Sogndal er slått saman av Sogndal, Leikanger og Balestrand (2020) og driv framleis tre sjukeheimar og spreidde heimetenester i ein vidstrakt kommune. Desse parallelle strukturane er den truleg viktigaste drivaren bak at både PLO og administrasjon ligg langt over behov — strukturell underdekning av effektivisering, ikkje villa raushet. Soliditeten er **driftsbåren og svak**: disposisjonsfondet (7,3 %) er bygd på kraftutbyte/eingongsinntekter som no er borte, og blir «tilnærma oppbrukt i 2027» utan innsparing → ROBEK-fare. Eigedomsskatten er alt skrudd til maks (4 ‰ bustad / 7 ‰ næring), så innsparinga MÅ hentast på tenestesida. Det er ein indikasjon på effektiviseringspotensial gjennom strukturell sentralisering — ikkje «sløsing».

2024 → 2025-utviklinga. Med reviderte 2025-tal er over-behovet blitt *djupare* på dei tunge sektorane: pleie og omsorg gjekk frå +89,2 til +130,7 mill, administrasjon frå +23,6 til +39,4, barnehage frå +2,6 til +7,6 og grunnskole frå +6,2 til +10,6. Barnevern gjekk motsett veg — frå –7,2 til –10,3 mill *under* behov. Sogndal driv altså stadig tyngre over behov på struktursektorane, medan barnevernet (interkommunal vertskommunemodell) trekkjer motsett. 2025 er hovudåret; 2024 er vist som samanlikning.

AVVIK MOT BEHOV, MILL KR/ÅR	PLO	ADM.	SOSIAL	GRUNNSK.	BARNEH.	KOM.HELSE	BARNEV.
2024 (revidert)	+89,2	+23,6	+10,4	+6,2	+2,6	+6,3	–7,2
2025 (revidert)	+130,7	+39,4	+11,0	+10,6	+7,6	+7,6	–10,3

Hovudbiletet i fem punkt

- Tre-kommune-arven er hovudnøkkelen** — tre sjukeheimar + spreidde heimetenester driv BÅDE PLO (+130,7 mill) og administrasjon (+39,4 mill) over behov (kap. 1–2).
- Soliditeten er driftsbåren og svak** — disposisjonsfond 7,3 % bygd på eingongsinntekter; «tilnærma oppbrukt i 2027» → ROBEK-fare utan innsparing (kap. 4).
- Eigedomsskatt alt på MAKS** (4/7 ‰) — inga urørt inntektsspak igjen; innsparinga er bindande på tenestesida (kap. 5).
- Statleg lovbrøt i heimetenesta** (sep. 2025) — høge PLO-utgifter har ikkje gitt forsvarleg nok styring (kap. 3).
- Innsparingsprogrammet SK2027** (74–80 mill frå 2026) er overvekt helse/omsorg og strukturelt; oppvekst er politisk freda (kap. 5).

Det viktigaste skiljet i rapporten. Sogndal har eit reelt utgiftsbilete over behov på struktursektorane, men dette er i hovudsak **strukturarv**, ikkje villa standard. Spørsmålet kommunestyret bør stille er todelt: **kor mykje** av PLO- og admin-over-behovet kan hentast gjennom strukturell sentralisering (indikasjon på effektiviseringspotensial) utan å bryte forsvarlegkravet — og **kor robust** er ei drift der disposisjonsfondet er bygd på eingongsinntekter og blir oppbrukt i 2027. Kommunedirektøren åtvarar sjølv om at drifta ikkje er berekraftig.

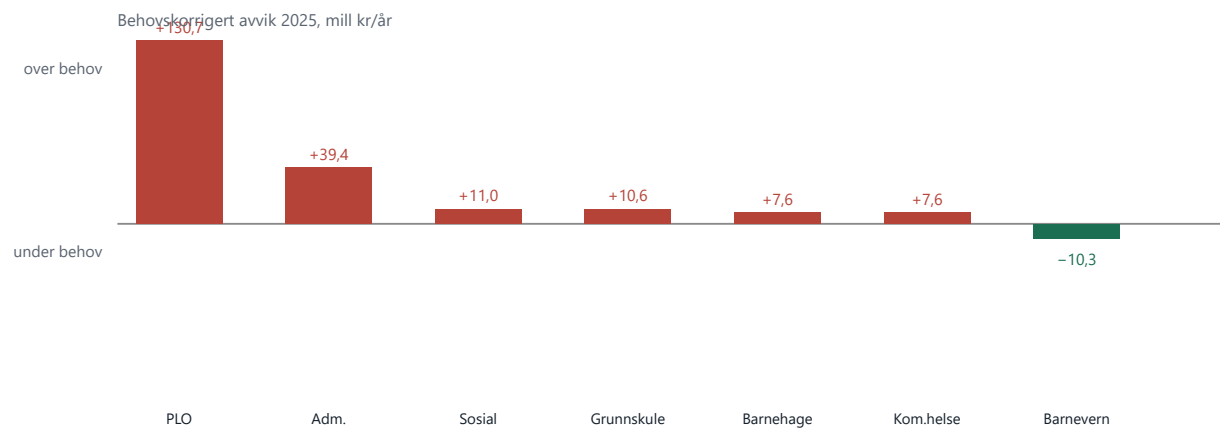
Samanlikningsgrunnlag for PLO-brutto følgjer analyseserien. Behovskorrigerings mot Grønt hefte-kriteria. Kapittel 6 dokumenterer metode, kjelder og forbehold — herunder dei ærleg markerte hola for ein liten kommune med tynne kjelder.

1 · Det behovskorrigerte biletet: nesten alt over behov, eitt unntak

VISER Korrigert for utgiftsbehovet i inntektssystemet (Grønt hefte) driv Sogndal i 2025 nesten alle sektorar over behovsnivå. Det einaste klare unntaket er barnevern, som ligg under behov og djupare enn i 2024:

SEKTOR	AVVIK MILL 2025	KR/INNB 2025	AVVIK MILL 2024	RETNING
Pleie og omsorg	+130,7	10 410	+89,2	langt over, djupare
Administrasjon	+39,4	3 143	+23,6	over, djupare
Sosial	+11,0	874	+10,4	over
Grunnskole	+10,6	841	+6,2	over, djupare
Barnehage	+7,6	606	+2,6	over, djupare
Kommunehelse	+7,6	609	+6,3	over
Barnevern	-10,3	-818	-7,2	einaste under behov, djupare

2025 hovudår (reviderte tal, kommunekonsern); 2024 som samanlikning. Forventa = behovsindeks × landssnitt; positivt avvik = over behovsnivå. Folketal-nemnar 2025 = 12 552. Landssnitt PLO netto (Landet utan Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582 kr/innb.

TOLKNING Dette er eit strukturmønster, ikkje brei raushet. Seks av sju sektorar ligg over behov, og dei to tyngste (PLO og administrasjon) ligg *langt* over og *djupare* enn i 2024. Drivaren er smådriftsulempene frå tre-kommune-strukturen: tre sjukeheimar, spreidde heimetenester og parallelle støttefunksjonar (kjøken, vaskeri, bu- og miljøteneste i Balestrand) gjev høge faste kostnader per brukar, og tre delvis uharmoniserte administrative miljø. Det nye inntektssystemet 2025 strammar i tillegg behovsnøkkelen for ein desentralisert PLO- kommune (lågare vekt på innbyggjarar over 67 år, redusert PU-kriterium). Over-behovet er difor **indikasjon på eit reelt effektiviseringspotensial gjennom sentralisering** — ikkje sløsing. Barnevernet under behov (–10,3 mill) forklarast truleg av interkommunal vertskommunemodell (stordriftsfordel), ikkje dokumentert underdekning.

To kvalitative forbehold til behovsbiletet. Drift over behov kan vere strukturell underdekning av effektivisering *eller* villa standard. Dei kvalitative kjeldene peikar tungt mot det fyrste: kommunen sjølv legg dei tyngste strukturkutta i PLO (institusjon, bu- og miljøteneste Balestrand, kjøken, vaskeri). Samstundes er over-behovet mekanisk forsterka av at innsparingskrava i 2025 IKKJE vart nådde (lønn

25 mill / innkjøp 8,7 mill), slik at SK2027-effekten ikkje kom ut i rekneskapen — eit varsel om at potensialet er reelt, men ikkje realisert.

2 · Pleie og omsorg: tre sjukeheimar og dyr institusjonsdrift

VISER Sogndals PLO-brutto er **47 419 kr/innb** i 2025 — vesentleg over landssnittet for PLO netto (28 582). Behovskorrigert ligg PLO heile **130,7 mill (10 410 kr/innb) over behov**, opp frå +89,2 mill i 2024 (kap. 1). Dette er Sogndals tyngste avvik. Drill-down på funksjon og art:

PLO-STRUKTUR 2025	KR/INNB	ARTER / NØKKELTAL 2025	VERDI
SUM PLO brutto	47 419	Lønn, kr/innb	37 531
— Institusjon (253+261)	16 087	Kjøp frå private, kr/innb	4 231
— Heimebaserte (254+257+258)	29 483	Refusjon ressurskrevjande, kr/innb	5 556
herav funksjon 257	20 353	Brutto per institusjonsplass, kr	2 706 485
		Andel 80+ langtidsopphald	7,6 %

Landssnitt PLO netto (Landet utan Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Folketal-nemnar 2025 = 12 552. Sogndal er HVPU-vertskommune (budsjetterer 17,7 mill i vertskommunetilskot).

TOLKNING To trekk peikar seg ut. For det fyrste er institusjonsdrifta **svært dyr per plass** (~2,71 mill/plass) ved låg andel langtidsplassar (7,6 %) — konsistent med tre sjukeheimar (Sogndal, Leikanger, Balestrand) der faste kostnader fordelast på få plassar i kvart hus. For det andre er PLO **lønnstung** (37 531 kr/innb) med svært høg vekt på heimebaserte/funksjon 257 (20 353 kr/innb), forklarleg ved spreidd geografi og vertskommunerolla etter HVPU-reforma. Refusjonen for ressurskrevjande brukarar (5 556 kr/innb) dempar netto. Effektiviseringspotensialet ligg i den parallelle strukturen — sentralisering av institusjon/korttidsplassar, kjøken, vaskeri og bu- og miljøteneste — men golvet er forsvarlegkravet, jf. tilsynet i kap. 3.

SK2027: strukturkutt, ikkje osthøvel. Kommunen sitt eige innsparingsprogram legg dei tyngste kutta i PLO og er **strukturelt**: «struktur institusjon» (–15→20 mill), «struktur bu- og miljøteneste Balestrand» (0→12 mill), «struktur kjøkendrift» (–1,5→3 mill), «struktur vaskeri- og lege-/jordmorteneste», pluss redusert vikarbruk og sjukefråvær. Tiltaket «samle alle korttidsplassar institusjon» grunngjevast med meir komplekse pasientsaker og auka krav til spesialkompetanse. Dette er kommunens eigen stadfesting av at over-behovet er ein indikasjon på effektiviseringspotensial gjennom sentralisering — men i 2025 vart innsparringa ikkje realisert (sjå kap. 4/6).

3 · Statleg lovbrøt i heimetenesta: pengane gjev ikkje automatisk forsvarleg styring

VISER Statsforvaltaren i Vestland gjennomførte 23.–24.09.2025 tilsyn med Sogndals oppfølging av heimebuande eldre over 75 år (sone Stedje og sone Fjøra). Konklusjonen var **lovbrøt**: praksisen bryt **helse- og omsorgstenestelova § 4-1** (forsvarlegkravet) og **forskrift om leing og kvalitetsforbetring §§ 3–9**. Funna: «risikoen for at gradvis helsedegenerasjon hos heimebuande ikkje vert oppdaga er for høg», tenesta «manglar systematisk bruk av validerte kartleggingsverktøy over tid», svak observasjonskompetanse, uklare ansvarsforhold og manglande systematisk kontroll av dokumentasjon. Kommunen måtte levere forbetningsplan innan 15.12.2025 og dokumentere resultat innan 15.06.2026.

TOLKNING Dette er **avgjerande for tolkinga av PLO**. Trass i at pleie og omsorg ligg 130,7 mill over behov i kroner, peikar tilsynet på kvalitets- og styringssvikt i heimetenesta. Det betyr at høge PLO-utgifter ikkje automatisk har gitt forsvarleg styring — og at effektiviseringspotensialet ligg i *organisering og styring*, ikkje i å «kutte til beinet». Eit strukturstutt som samstundes betrar fagleg styring (samlokalisering, observasjonskompetanse, validerte kartleggingsverktøy) kan altså trekkje i same retning både fagleg og økonomisk.

LAG 1 **Golv et forsvarlegkravet.** Tenester til heimebuande eldre er rettsleg styrt; nivå og kvalitet kan ikkje fritt kuttast ned mot behovsindeksen. Tilsynet skjerper dette: forsvarleg observasjon og kartlegging er eit lovkrav, ikkje eit innsparingsobjekt. Ein eventuell indikasjon på effektiviseringspotensial i PLO ligg difor ikkje i å redusere bemanninga ytterlegare i den spreidde strukturen, men i å sentralisere parallelle einingar slik at fagmiljø og styring blir sterkare per krone.

Kvifor dette er eit hovudfunn. Sogndal er ein kommune som ELLES må kutte for å unngå ROBEK i 2027, og som legg dei tyngste kutta nettopp i PLO. Tilsynet minner om at desse kutta må gjerast slik at dei *betrar*, ikkje svekkar, den faglege styringa i heimetenesta. Over-behovet i kroner og lovbrøtet i kvalitet er to sider av same sak: ein desentralisert struktur som er dyr å drive OG vanskeleg å styre forsvarleg. (Forbehold: sjukefråvær per sektor er ikkje tallfesta i grunnlaget — sjå kap. 6.)

4 · Finans: driftsbåren soliditet, ROBEK-fare i 2027

% AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER	2025	REFERANSE / KOMMENTAR
Netto driftsresultat	-0,9	negativt; rekneskap 2025 viser NDR -23,6 mill (god samsvar med VISER)
Disposisjonsfond	7,3	moderat på papiret — men bygd på eingongsinntekter (sjå under)
Netto lånegjeld	63,2	moderat nivå, men stigande; gjeldsgrad bryt 85 %-måtalet frå 2025
Sjukefråvær (legemeldt, kommunens tilsette)	6,5 %	under landssnitt 7,7 % — likevel lagt som innsparingstiltak

Reviderte tal (KOSTRA, kommune konsern). Eigedomsskatt alt på maks sats (4 ‰ bustad / 7 ‰ næring). Trudvang-skuleutbygging budsjettert 150 mill i 2025 (forbruk 43 mill, framdrift bak plan).

Avstemming av soliditeten — det viktigaste finastalet. Disposisjonsfondet på **7,3 %** (VISER) ser moderat ut, men kommunedirektøren skriv at den underliggjande drifta «ikkje [er] økonomisk berekraftig» sidan 2020, halden oppe av **kraftutbyte, korona og aksjeavkastning som no er borte** (TOLKNING). Fondet er altså bygd på eingongsinntekter, ikkje robust drift. Kommunedirektøren åtvarar eksplisitt: «dersom føresetnadene om realisering av innsparingar ikkje blir gjennomført vil disposisjonsfondet vera tilnærma oppbrukt i 2027, og kommunen blir ROBEK-kommune». Les 7,3 % som VISER og «tilnærma oppbrukt i 2027» som den ærlege TOLKNINGa av handlingsrommet.

VISER Netto driftsresultat er -0,9 % (rekneskap 2025: NDR -23,6 mill). I 2024 var meirforbruket 55,5 mill (mot budsjettert NDR +28,7 mill). Netto lånegjeld er 63,2 % — moderat — men **investeringsbåren og stigande**: gjeldsgraden (eks. formidlingslån) bryt 85 %-måtalet alt frå 2025, drive av Trudvang-skuleutbygginga (150 mill budsjettert 2025).

TOLKNING Drivaren bak innsparingsbehovet er altså **ikkje skattesvikt, men ei uberekraftig underliggjande drift kombinert med stigande investeringsgjeld**. To ting strammar samstundes: gjelda veks (oppvekstinvesteringar) medan eingongsinntektene som bar fondet er borte. Soliditeten er driftsbåren og svak — ei drift som ikkje ber seg, halden flytande av eit fond som blir tømt i 2027 utan at SK2027-innsparinga blir realisert.

Den ærlege lesinga. «7,3 % fond» og «63,2 % gjeld, moderat» kan kvar for seg sjå handterbare ut. Lese saman med at fondet er eingongsbasert og blir oppbrukt i 2027, og at gjelda er stigande mot/over 85 %-måtalet, blir biletet eit anna: ein kommune utan reell buffer og utan urørt inntektsspak, der innsparinga på tenestesida er bindande for å unngå ROBEK.

5 · Handlingsrom: strukturkutt i PLO, ingen urørt inntektsspak, oppvekst freda

VISER Sogndals innsparingsprogram SK2027 + strukturutgreiingar utgjør eit «innsparingspotensiale på 74–80 mill kroner frå 2026» (~39 mill effekt i 2025). Tiltaka er **overvekt helse og omsorg** og i hovudsak strukturelle (sentralisering) pluss reduksjon i vikarbruk/sjukefråvær. Finansutvalet vedtok å IKKJE gå vidare med strukturutgreiingar i oppvekst og kultur — **skulestrukturen vart politisk freda, PLO-strukturen tek støyten**.

TOLKNING At kutta er *strukturelle og målretta* i PLO er logisk konsistent med at det er der over-behovet ligg. Men to forhold strammar handlingsrommet. For det fyrste er **oppvekst freda** politisk, samstundes som det er oppvekstinvesteringane (Trudvang) som driv gjelda — heile innsparingsbøra blir dermed lagt på omsorgstenestene. For det andre kan kvart strukturkutt lesast geografisk (Sogndal vs. Leikanger vs. Balestrand), slik at sentralisering blir politisk tung sjølv om ho er økonomisk og fagleg grunngjeven.

Inntektssida: eigedomsskatt

GREP	LAG	STATUS	FRIKSJON
11 Eigedomsskatt — alt på maksimal sats (4 ‰ bustad / 7 ‰ næring) frå 2025	Inntekt	uttømt	—

VISER I motsetnad til mange samanlikningskommunar HAR Sogndal eigedomsskatt — og auka han til **maksimal sats** i 2025 og resten av økonomiplanperioden. **TOLKNING** Det finst altså **inga urørt inntektsspak** å gå til. Der ein rik kommune utan eigedomsskatt har eit reelt val mellom å innføre skatt eller kutte, har Sogndal alt brukt si største lokale inntektskjelde. Innsparingsbehovet på tenestesida er difor **bindande**, ikkje valfritt — og det forklarar kvifor strukturkutta i PLO er nødvendige snarare enn ideologiske.

Handlingsromslogikken. Inntektssida er uttømt (eigedomsskatt på maks), oppvekst er politisk freda, og fondet blir oppbrukt i 2027. Det reelle valet står difor mellom (a) å realisere dei strukturelle PLO-kutta i SK2027 (sentralisering av tre sjukeheimar, kjøken, vaskeri, bu- og miljøteneste) — med forsvarlegkravet og tilsynet (kap. 3) som golv — eller (b) å hamne på ROBEK i 2027. Dette er eit **politisk gjennomføringsspørsmål**, ikkje eit identifiseringsproblem: kommunen veit kvar potensialet ligg.

6 · Metode, kvalitetssikring og forbehold

VISER / TOLKNING-skiljet

Gjennom heile rapporten skil vi **VISER** (tal med kjelde) frå **TOLKNING** (vurdering). Dei behovskorrigerte avvika, PLO-drill-down, finansindikatorane, tilsynskonklusjonen og avstemminga mot rekneskap 2025 er VISER. Forklaringa på over-behovet (tre-kommune-arven), vurderinga av soliditeten som driftsbåren og koplinga PLO↔meirforbruk er TOLKNING. Språkregelen er konsekvent: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Kjelder

- **SSB / KOSTRA** — reviderte 2025-tal, kommunekonsern (publisert 16.06.2026); behovskorrigerte avvik, PLO-funksjons- og artsdata, finansindikatorar.
- **Grønt hefte (KDD)** — utgiftsbehov/kostnadsnøklar for behovskorrigeringa og det nye inntektssystemet 2025.
- **Sogndal kommune, årsbudsjett 2025 og økonomiplan 2025–2028** — SK2027/strukturtiltak, eigedomsskatt på maks, gjeldsmåltal, ROBEK-åtvaring, vertskommunetilskot.
- **Sogndal kommune, rekneskap 2025** — NDR –23,6 mill, ikkje-nådd innsparing (lønn 25 mill / innkjøp 8,7 mill), Trudvang-framdrift.
- **Helsetilsynet / Statsforvaltaren i Vestland** — tilsyn med heimebuande eldre sep. 2025 (lovbrot, hol. § 4-1 + leiingsforskrift §§ 3–9).

Forbehold (ærleg om hola)

1. **Inga Sogndal-spesifikk forvaltningsrevisjon lokalisert** (PLO, økonomistyring, barnevern). Sogndal er medeigar i Vestland Revisjon KO, men rapportlista låg ikkje ope tilgjengeleg, og kontrollutvalssida listar ingen rapportar. Reelt hol for ein liten kommune.
2. **Sektorfordeling av 2025-meirforbruket er ikkje publisert.** Koplinga PLO↔meirforbruk er slutta indirekte (PLO er største sektor + tyngste innsparingskrav), ikkje direkte dokumentert.
3. **Årsmelding 2024 (PDF) ikkje funne direkte.** 2024-tala (meirforbruk 55,5 mill, budsjett NDR +28,7 mill) er henta frå 2025-budsjettet si omtale, ikkje frå primær årsmelding.
4. **Sjukefråvær per sektor ikkje funne** — berre samla legemeldt nivå (6,5 %). Enhetskostnadsdrivarane i PLO er difor indikative.
5. **Brutto per institusjonsplass (2,71 mill) og andel 80+ langtidsopphald (7,6 %)** kjem frå VISER, ikkje gjenfunne i kommunale kjelder, men konsistente med tre-sjukeheim-strukturen. PLO-funksjonssplitten er føringssensitiv; sum PLO er robust.

Kva analysen medvite ikkje gjer. Han tilrår ikkje flat osthøvel — over-behovet i PLO/admin er strukturarv som krev målretta sentralisering, ikkje breie kutt. Han les ikkje 7,3 %-fondet som robust handlingsrom (det er eingongsbasert og oppbrukt i 2027), og han tolkar ikkje PLO-over-behovet som villa raushet. Hovudfunnet — tre-kommune- arven som forklaring på PLO- og admin-over-behov — og hovudforbeholdet — at innsparinga IKKJE vart realisert i 2025 — er rapportens to viktigaste lesingar.

Kjelder: SSB/KOSTRA (reviderte 2025-tal, kommunekonsern, publisert 16.06.2026) · Grønt hefte 2025/2026 (KDD) · Sogndal kommunes årsbudsjett 2025/økonomiplan 2025–2028 og rekneskap 2025 · Helsetilsynet/ Statsforvaltaren i Vestland (tilsyn heimebuande eldre sep. 2025). Hovudår 2025; 2024 som samanlikning. Analysen følgjer VISER/TOLKNING-skiljet og språkregelen om «effektiviseringspotensial».